

Ks. Stanisław JASIONEK
(Częstochowa, WIT)

Společne zobowiązania religijne w świetle Katechizmu Kościoła Katolickiego

Posoborowe nauczanie papieskie Pawła VI i Jana Pawła II, a dotyczące problematyki społecznej sprawiło, że Katechizm Kościoła Katolickiego, promulgowany przez Jana Pawła II (1992), a zainicjowany przez Nadzwyczajny Synod Biskupów (1985), poświęca sporo miejsca kwestiom społecznym z punktu widzenia moralnego. Mimo postępu technicznego sytuacja w tej dziedzinie jest wstrząsająca. Prawie miliard ludzi zamieszkujących najslabiej rozwinięte państwa świata cierpi z powodu wojen, niedożywienia, braku pracy, edukacji i opieki lekarskiej. Ubóstwo i nierówności społeczne cechują także kraje bogate. Dzieje się tak na skutek niesprawiedliwych struktur społecznych, gospodarczych i politycznych.

Człowiek jako osoba jest bytem stworzonym przez Boga, odkupionym przez Jezusa Chrystusa, zdążającym do Królestwa Niebieskiego. Jego społeczna natura wzywa go do działania we wspólnocie dla jej dobra. Źródła tegoż uspołecznienia człowieka można dopatrywać się w Bogu samym, który posiada jakby społeczną naturę, bo jest Bogiem Trójjedynym. Katechizm zaś podkreśla z naciskiem, że jako istota społeczna człowiek potrzebuje życia społecznego. Nie jest ono dla niego czymś dodanym, lecz wymaganiem jego natury¹. Społeczność jest nieodzowna do urzeczywistnienia powołania każdego człowieka. Oczywiście, nie w aspekcie istnienia, ale działania. Wobec tego, istnieje konieczność zaangażowania się w wymianę społeczną. Daje to człowiekowi zarówno społeczne uprawienia, jak i zobowiązania.

Katechizm odnajduje je w Dekalogu, nad którym snuje szczegółowe refleksje. Zobowiązań szczegółowych jest wiele. Streszczają się one w: obowiązku szacunku dla życia biologicznego i duchowego, społecznych zobowiązaniach religijnych, poszanowaniu dla wartości moralnych, respektowaniu praw małżeństwa i rodziny, a także praw społeczno-gospodarczych i politycznych.

1. Oddawanie należnej czci Bogu

Katechizm Kościoła Katolickiego za Soborem Watykańskim II podkreśla z naciskiem, że wszyscy ludzie „zobowiązani są do szukania prawdy, zwłaszcza w sprawach dotyczących Boga i Jego Kościoła, a poznawszy ją winni ją przyjąć

¹ KKK 1879.

i zachowywać². Sobór upatruje ten obowiązek w „samej naturze ludzkiej”³. Katechizm zaś dodaje, że nie jest on sprzeczny z obowiązkiem szacunku dla innych religii, o czym zresztą nie zapomina także Sobór⁴.

Obowiązek oddawania Bogu prawdziwej czci odnosi się do człowieka w wymiarze indywidualnym i społecznym, jak to z naciskiem podkreśla Katechizm. Jest to bowiem, jak zauważa już Sobór Watykański II, „tradycyjna nauka katolicka o moralnym obowiązku ludzi i społeczeństw wobec prawdziwej religii i jedyne go Kościoła Chrystusowego”⁵. A skoro tak się rzecz ma, na wszystkich cięży obowiązek „kształtowania w duchu chrześcijańskim swego sposobu myślenia i obyczajów, praw oraz ustroju własnej społeczności”⁶. Zauważa to już Pius XII, gdy zobowiązuje ludzi świeckich do apostołstwa w swoim środowisku przez uzupełnianie swojego świadectwa życia – świadectwem słowa⁷.

W ramach społecznego obowiązku religijnego ciężącego na wszystkich mieści się konieczność szacunku i dynamizowania w każdym człowieku umiłowania prawdy i dobra, z drugiej zaś strony – konieczność rozpowszechniania jedynej prawdziwej religii, która istnieje w Kościele katolickim i apostołskim. Myśl tę bierze Katechizm z Soboru Watykańskiego II⁸. Dodaje przy tym, że to społeczne powołanie religijne cięży szczególnie na chrześcijaninie, który winien być światłością świata. Tylko w taki sposób Kościół będący wspólnotą ludzi ochrzczonych może ukazać królowanie Chrystusa nad całym stworzeniem, a „szczególnie nad społecznościami ludzkimi”⁹. Przekonanie to wyrażają już Leon XIII¹⁰ oraz Pius XI, który Chrystusa ogłasza Królem wszechświata¹¹.

W ramach szczegółowych społecznych obowiązków religijnych Katechizm wypukla szczególnie konieczność oddawania czci Bogu tak w wymiarze

² KKK 2104; CONCILIUM VATICANUM II, *Declaratio de libertate religiosa „Dignitatis humanae”* (DWR), 1, AAS 58 (1966), s. 930: „Homines vero cuncti tenentur veritatem, praesertim in iis quae Deum Eiusque Ecclesiam respiciunt, quaerere eamque cognitam amplecti ac servare”, *Deklaracja o wolności religijnej „Dignitatis humanae”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, tekst pol., Poznań 2002, s. 410.

³ DWR 2, AAS 58 (1966), s. 931, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 411.

⁴ Tamże.

⁵ Tamże, 1, AAS 58 (1966), s. 930: „[...] integram relinquit traditionalem doctrinam catholicam de morali hominum ac societatum officio erga veram religionem et unicum Christi Ecclesiam”, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 411.

⁶ CONCILIUM VATICANUM II, *Decretum de apostolatu laicorum „Apostolicam actuositatem”* (DA), III, 13, ASS 58 (1966), s. 849: „[...] studium spiritu christiano informandi mentem et mores, leges et structuras communitatis in qua aliquis vivit”, Dekret o apostołstwie świeckich „*Apostolicam actuositatem*”, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 388.

⁷ Pius XII, *Lettre apostolique „Dans quelques semaines”*, AAS 39 (1947), s. 257.

⁸ KKK 2105; DWR 1, AAS 58 (1966), s. 930, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 410.

⁹ KKK 2105

¹⁰ LEO XIII, *Litterae encyclicae „Immortale Dei”*, ACTA LEONIS XIII 2 (1885), s. 146-168.

¹¹ PIUS XI, *Litterae encyclicae „Quas primas” de festo Domini nostri Iesu Christi Regis constituendo*, AAS 17 (1925), s. 593-610.

indywidualnym, jak i społecznym¹². Na poczesnym miejscu stawia świętowanie niedzieli wraz z jej szczytowym wydarzeniem, jakim jest Eucharystia. Ona bowiem „uzasadnia i potwierdza całe działanie chrześcijańskie”¹³, a zatem nie tylko indywidualne, ale i społeczne. Jest „świadczeniem przynależności do Chrystusa i Jego Kościoła oraz wierności Chrystusowi i Kościołowi. Wierni potwierdzają w ten sposób swoją komuniją w wierze i miłości. Wspólnie świadczą o świętości Boga i o swojej nadziei zbawienia. Umacniają się nawzajem pod przewodnictwem Ducha Świętego”¹⁴. Skoro tak rzecz się ma, jest uzasadnione zobowiązanie, jakie ciąży na wierzącym, do udziału we Mszy św. w każdą niedzielę i święta¹⁵, chyba że zaistnieją usprawiedliwiające przeszkody.

Katechizm podkreśla nie tylko Boski, ale i humanistyczny wymiar niedzieli¹⁶. I słusznie, bo przecież przez wieki wśród chrześcijan istnieje przekonanie, że będąc „chlebem tygodnia” i jego „kluczem”, jest nie tylko czasem stawienia się w obecności Boga, ale także „dniem dla człowieka”, każdego człowieka¹⁷. Toteż Katechizm zgodnie z dotychczasową nauką Kościoła zobowiązuje chrześcijanina do powstrzymywania się od wykonywania prac lub zajęć, które przeszkadzają oddawaniu czci należnej Bogu i przeżywaniu radości właściwej dniowi Pańskiemu¹⁸. Gdy zwyczaje (sport, rozrywki itd.) i obowiązki społeczne (służby społeczne itp.) wymagają pracy w niedziele, zobowiązani do tego powinni czuć się odpowiedzialni za zapewnienie sobie wystarczającego czasu wolnego dla uczczenia Boga i spełnienia pozazawodowych zadań. Do obowiązku każdego wierzącego należy upominanie się, aby władze publiczne czuwały nad zapewnieniem obywatelom czasu przeznaczanego na odpoczynek i oddawanie czci Bogu. Podobnie rzecz się ma, dodaje Katechizm, z pracodawcami¹⁹. R. Coffy uzasadnia, że zaprzestanie codziennej pracy służebnej, zobowiązującej i zaprogramowanej, na rzecz aktywności, która sprawia człowiekowi przyjemność, jest wyrazem nie tylko potrzeby odpoczynku, możliwości modlitwy i czci Boga, ale oznacza w pewien sposób świat ludzki, który stwarza równocześnie Bóg i człowiek²⁰. Gdy Kościół czyni niedzielę dniem świątecznym, to jest to próba rehabilitacji tego dnia odpoczynku, jest służbą oddaną wspólnocie. Jest to troska o wyzwolenie człowieka i jego humanizację, o co sam powinien się troskać²¹.

¹² KKK 2105.

¹³ KKK 2181.

¹⁴ KKK 2182; por. K. JEZYNA, *Uświęcenie czasu. Dzień Pański w świetle nowego Katechizmu Kościoła Katolickiego*, w: *Katechizm Kościoła Katolickiego. Przesłanie moralne Kościoła*, red. J. Nagórny, A. Derdziuk, Lublin 1995, s. 152.

¹⁵ KPK kan. 1248.

¹⁶ KKK 2184.

¹⁷ *La Conférence des évêques catholiques du Canada, Le sens du dimanche. Situation, enjeux et propositions pastorales*, Paris 1991, s. 152-162.

¹⁸ KKK 2185.

¹⁹ KKK 2187.

²⁰ R. COFFY, *Servir Dieu, servir l'homme*, Paris 1988, s. 97.

²¹ KKK 2186; por. J. C. SAILLY, *Dimanche et travail*, w: *Le dimanche. Situation, enjeux et propositions pastorales*, s. 85.

Ważna jest obrona niedzieli jako dnia wolnego od pracy. Ale istotniejsza jest kwestia jego „zagospodarowania”, by był on rzeczywiście także „dniem człowieka”. Stąd odpowiedzialność duszpasterstwa specjalistycznego, katechezy i kaznodziejstwa. Katechizm daje swoje sugestie, gdy pisze, że „w pobożności chrześcijańskiej niedziela jest tradycyjnie poświęcona na dobre uczynki i pokorne posługi względem ludzi chorych, kalekich i starszych”²². Trzeba oddać czas swej rodzinie i bliskim, ale także poświęcić go na „refleksję, ciszę, lekturę i medytację, które sprzyjają wzrostowi życia wewnętrznego i chrześcijańskiego”²³. J. Kowalski wpisuje w niedzielny czas wolny „spacer, o ile możliwości – na łonie natury, gdzie istnieje możliwość podziwu dla Bożych i ludzkich dzieł. Dla ludzkich dzieł, gdy przyroda jest już przedmiotem troski człowieka (parki)... Ważne jest też obcowanie, zapoznawanie się z dziełami kultury i sztuki na ojczystej ziemi. Właśnie w niedzielę”²⁴.

2. Uczestnictwo w kapłańskiej, prorockiej i królewskiej misji Chrystusa

Społeczne zadanie religijne Katechizm Kościoła Katolickiego nakłada na cały lud Boży, który przez chrzest jest wszczepiony w Chrystusa, a przez to samo wszyscy, którzy go tworzą, są uczestnikami Jego kapłańskiej, prorockiej i królewskiej misji²⁵, choć w niejednakowy sposób, ale jednak w ścisłej współpracy ze sobą, jak podkreśla Sobór Watykański II²⁶. To posłanie nazywane jest przez Katechizm „sakramentem”. Z naturą sakramentalną powołania do posługi religijnej jest wewnętrznie związany jej charakter służebny²⁷, a także osobowy²⁸. Choć pełniący posługę Chrystusa w Kościele działają we wspólnocie, zawsze także czynią to w sposób osobowy. Na ten aspekt Katechizm kładzie szczególnie nacisk²⁹. Nie zapomina jednak o posłudze kolegialnej, choć osobowej. Bowiem „wezwanie Chrystusa przychodzi do niego także przez struktury społeczności, w których on żyje, działa i które stanowią także wezwanie, by stanowiły one same pole dla działania łaski Chrystusa”³⁰.

²² KKK 2186.

²³ Tamże.

²⁴ J. KOWALSKI, *Humanistyczny charakter niedzieli*, w: *Niedziela dzisiaj. Sacrum w życiu społecznym*, red. J. Krucina, Wrocław 1993, s. 145.

²⁵ CONCILIUM VATICANUM II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia „Lumen gentium”* (KK), IV, 31, AAS 57 (1965), s. 37, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 135.

²⁶ KKK 871-872; DA I, 2, AAS 58 (1966), s. 838-839, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 378-379.

²⁷ KKK 876.

²⁸ KKK 878; por. G. BONNET, *Au nom de l'Eglise quelle morale?*, Paris 1980, s. 169.

²⁹ KKK 779.

³⁰ P. GÓRALCZYK, *Wspólnoty religijne nosicielem wartości moralnych*, w: *Nowa ewangelizacja*, Poznań 1993, s. 325.

Poczesne miejsce w Katechizmie wskazującym na społeczne obowiązki związane z religią zajmuje Kościół hierarchiczny. Ukazane są one w oparciu o nauczanie Soboru Watykańskiego II³¹. Szczególny zaś nacisk położony jest w Katechizmie na misję nauczycielską oraz uświęcenie. Warto jednak przyjrzeć się szczególnej uwadze, jaką Katechizm skupia na społecznych obowiązkach laikatu w dziedzinie religijnej. Jego zadaniem, laikat winien aktywnie uczestniczyć w życiu Kościoła i być dyspozycyjnym w podejmowaniu posługi pozakapłańskiej. Jako wcieleni przez chrzest w Chrystusa, świeccy są zobowiązani sprawować „właściwe całemu ludowi chrześcijańskiemu posłannictwo w Kościele i w świecie”³². Chodzi o odkrywanie i poszukiwanie sposobów, by „rzeczywistości społeczne, polityczne i ekonomiczne przeniknąć wymaganiami nauki i życia chrześcijańskiego”³³.

Katechizm zwraca szczególną uwagę na uczestnictwo świeckich w misji kapłańskiej Chrystusa. Czyni to w oparciu o nauczanie Soboru Watykańskiego II, dla którego powołani są oni do tego, aby rodziły się przez nich „apostolskie przedsięwzięcia, życie małżeńskie i rodzinne, codzienna praca”³⁴. Innymi słowy, by pełnili misję uświęcania³⁵. Katechizm nie pomija także Kodeksu Prawa Kanonicznego, który podkreśla, że w razie konieczności, choć świeccy nie są lektorami ani akolitami, mogą i powinni wykonywać pewne obowiązki w zastępstwie kapłanów, tj. posługę słowa, przewodniczenie modlitwom liturgicznym, udzielanie chrztu i Komunii świętej.³⁶

Katechizm nakłada na świeckich zobowiązania wynikające z misji prorockiej. Ma to miejsce również przez ewangelizację. „Nabiera ona swoistego charakteru i szczególnej skuteczności przez to, że dokonuje się w zwykłych warunkach właściwych światu”³⁷. Nie chodzi jednak tylko o świadectwo życia³⁸, ale m.in., po odpowiednim przygotowaniu, o wkład w formację katechetyczną, o właściwe wykorzystywanie środków społecznego przekazu³⁹.

³¹ Katechizm powołuje się i to bardzo obficie na KK, na *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele* (DB). Nie pomija także Kodeksu Prawa Kanonicznego (KPK kan. 330, 336, 337).

³² KKK 897.

³³ KKK 899.

³⁴ KK IV, 34, AAS 57 (1965), s. 40: „[...] incepta apostolica, conversatio coniugalis et familiaris, labor quotidianus [...]”, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 137.

³⁵ KKK 903; por. J. KRUCINA, *Przesłanie Eucharystii. Diakonia społeczna w prawdziwej wolności*, w: *W blasku Eucharystii*, red. I. Dec, Wrocław 1997, s. 417.

³⁶ KPK kan. 230; por. J. KOWALSKI, *Kapłaństwo. Kapłan. Eucharystia*, w: *W blasku Eucharystii*, s. 232.

³⁷ KK IV, 35, AAS 57 (1965), s. 40: „[Haec evangelizatio] notam quamdam specificam et peculiarem efficacitatem acquirit ex hoc, quod in communibus condicionibus saeculi completur”, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 138

³⁸ KKK 905; por. DA II, 6, AAS 58 (1966), s. 842-843, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 382.

³⁹ KKK 906.

Zobowiązania świeckich do uczestnictwa w misji królewskiej Chrystusa Katechizm opiera w całej pełni na nauczaniu Soboru Watykańskiego II, który podkreśla, że winni oni czuć się „powołani do współdziałania ze swymi pasterzami w służbie dla wspólnoty kościelnej, dla jej wzrostu i żywotności, wybierając rozmaite posługi, według łaski i charyzmatów, jakich Pan im udzieli”⁴⁰. Odsyła on także do tradycji starochrześcijańskiej, m.in. do św. Ambrożego⁴¹, do adhortacji Pawła VI dotyczącej ewangelizacji⁴² oraz do Kodeksu Prawa Kanonicznego⁴³. Treści tych dokumentów kościelnych, które Katechizm przejmuje, zobowiązują świeckich do uczestnictwa w synodach diecezjalnych, w radach duszpasterskich, do współpracy w radach ekonomicznych⁴⁴.

Autorzy Katechizmu Kościoła Katolickiego zwracają uwagę, zresztą za Soborem Watykańskim II, że świeccy winni „pilnie wyróżniać prawa i obowiązki, jakie spoczywają na nich jako na członkach Kościoła, od tych, które przysługują im jako członkom społeczności ludzkiej”⁴⁵. Ich zadaniem jest umiejętnie godzić jedno z drugim. Ale nie mogą zapomnieć, że w każdej sprawie winni się kierować sumieniem chrześcijańskim, bo żadna działalność ludzka nie jest wyjęta spod władzy Boga⁴⁶.

Katechizm nie ogranicza się jedynie do wskazań ogólnych. Daje także zobowiązania szczegółowe i nie tylko pod kątem indywidualnym, ale i społecznym, a wiąże je z treściami zawartymi w Dekalogu. Mają one istotne znaczenie dla ich praktyki w życiu codziennym, zwłaszcza że są formowane od strony negatywnej, tzn. wskazują, czego nie wolno.

3. Poszukiwanie Prawdy i życie nią na co dzień

Skoro Katechizm tak mocno i wyraźnie nakłada na wiernych, tak przynależących do Kościoła hierarchicznego, jak i świeckich, obowiązek ewangelizacji, w sprzeczności z nim stoi niewątpliwie wszelkiego rodzaju bałwochwalstwo,

⁴⁰ PAULUS VI, *Adhortatio apostolica „Evangelii nuntiandi” de Evangelizatione in mundo huius temporis* (EN), VI, 73, AAS 68 (1976), s. 61: „[...] laici enim possunt animadvertere se vocatos esse vel vocari ad consociandam operam cum Pastoribus in famulatu communitatis ecclesialis, in eius auctum et vitae ubertatem, dum ministeria valde distincta exercent, pro gratia atque carismatibus, quae Dominus iis dilargiri voluerit”, por. KK 36, AAS 57(1965), s. 41-42, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 138-140; KKK 910.

⁴¹ AMBROSIUS, *Expositio psalmi CXVIII*, PL 15,1403 A.

⁴² EN VI, 73, AAS 68 (1976), s. 61.

⁴³ KPK kan. 443, 463, 511, 526.

⁴⁴ KKK 911.

⁴⁵ KK 36, AAS 57(1965), s. 42: „[...] fideles discant sedulo distinguere inter iura et officia quae eis incumbunt, quatenus Ecclesiae aggregantur, et ea quae eis competunt, ut sunt humanae societatis membra”, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 139.

⁴⁶ KKK 912; por. K. RYCZAN, *Zaangażowanie katolików w życie społeczno-polityczne*, w: *Zaangażowanie chrześcijan w życie społeczne*, red. A. Marcol, Opole 1994, s. 10.

zabobon i bezbożność⁴⁷. Wpływają one destruktywnie nie tylko na wspólnotę kościelną, ale także ogólnoludzką⁴⁸. Bałwochwalstwo jest „wypaczeniem wrodzonego zmysłu religijnego człowieka”⁴⁹. Jego uporczywe propagowanie w postaci różnorodnych sekt powoduje wieloaspektowe i niepowetowane społeczne szkody (satanizm, scientyzm itd.).

Na tej samej płaszczyźnie Katechizm stawia wróżbiarstwo, przepowiednie przyszłości, magię, czary. Zaslugują one na potępienie nie tylko ze względu na ich sprzeczność z szacunkiem dla Boga. Najczęściej towarzyszy im intencja szkody drugim⁵⁰ i wykorzystywanie ich łatwowierności.

Aby wszystkim tym społecznym zobowiązaniom religijnym chrześcijanin mógł sprostać, ciąży na nim obowiązek ustawicznego poszukiwania prawdy i pogłębiania jej. Istnieje bowiem ciągła obawa fałszowania jej w relacjach z innymi. Tymczasem, jak to zaznacza Katechizm, każdy wierzący jest wezwany, „by był świadkiem swojego Boga”, który sam jest Prawdą i pragnie jej dla wszystkich⁵¹. Zresztą, człowiek z natury kieruje się ku prawdzie. Zaznacza to Sobór Watykański II⁵². Toteż każdy człowiek nagłony własną naturą ma obowiązek szukać prawdy, przede wszystkim w dziedzinie religijnej, trwać w niej i według niej układać życie osobiste i relacje z drugimi⁵³. Stąd wykroczenia przeciw niej (słowem lub czynem) są wyrazem odmowy zobowiązania się do prawości moralnej. Niosą one ze sobą nie tylko moralno-religijne szkody osobiste, ale także dla społeczności. Podrywają bowiem zaufanie wielu, zwłaszcza słabszej wiary, do Pana Boga, do Kościoła i jego wyznawców⁵⁴.

Obowiązek poznawania prawdy, szukania jej i trwania w niej ciąży na każdym człowieku także dlatego, że – jak to zauważa św. Tomasz z Akwinu, którego naukę Katechizm dostrzega – ludzie nie mogliby żyć razem, gdyby nie przekazywali sobie prawdy⁵⁵. W duchu sprawiedliwości człowiek na podstawie uczciwości powinien drugim przekazywać prawdę. Najlepiej zaś czyni to przez własne postępowanie. Nie tylko słowem. Katechizm za Soborem⁵⁶ podkreśla z mocą obowiązek przekazywania prawdy w ogóle, a religijnej w szczególności, słowem

⁴⁷ KKK 2110.

⁴⁸ KKK 2110-2111.

⁴⁹ KKK 2114.

⁵⁰ KKK 2117.

⁵¹ KKK 2464.

⁵² DWR 2, AAS 58 (1966), s. 931, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 411.

⁵³ KKK 2468.

⁵⁴ KKK 1750-1754; por. W. BOŁOZ, *Pomiędzy subiektywizmem a obiektywizmem moralnym, w: Vivere in Christo. Chrześcijański horyzont moralności*, red. J. Nagórny, A. Derdziuk, Lublin 1996, s. 153.

⁵⁵ KKK 2469; por. THOMAS AQUINATUS, *Summa Theologiae* II-II, q.103, a.3, ad 1.

⁵⁶ CONCILIUM VATICANUM II, *Decretum de activitate missionali Ecclesiae „Ad gentes divinitus”* (DM) 11, AAS 58 (1966), s. 959-960, *Dekret o misyjnej działalności Kościoła „Ad gentes divinitus”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 444.

i czynem⁵⁷. Jeśli tego wymaga sytuacja, nawet przez świadectwo najwyższe, a mianowicie przez męczeństwo⁵⁸.

Katechizm zobowiązuje człowieka wierzącego do obiektywizmu przez dostrzeganie w innych religiach „promieni Prawdy, oświecającej wszystkich ludzi”⁵⁹. Obiektywizm ten przejawia się również w miłości, roztropności i cierpliwości wobec tych, którzy trwają w niewiedzy albo w błędzie⁶⁰.

Do wierzących, do chrześcijan należy dzieło ewangelizacji – przypomina Katechizm⁶¹ – przez naprawę obyczajów. Są one często jako wartości lekceważone, darzone obojętnością czy nawet całkowitym odrzuceniem. Trzeba jednak przezwyciężyć w sobie lęk i niepewność przed działaniem ewangelizacyjnym. A wszystko to w imię braterskiej i religijnej solidarności z drugimi⁶².

4. Poszanowanie norm i wartości moralnych

W każdym człowieku istnieją ustawiczne napięcia między dążeniami ciała i ducha. Są one dziedzictwem grzechu pierworodnego, jego konsekwencją i potwierdzeniem, uczy Katechizm⁶³. Mają swoje zakorzenienie w ludzkim wnętrzu. „Z serca [...] pochodzą złe myśli, zabójstwa, cudzołóstwa, czyny nierządne” (Mt 15, 19). Z drugiej znowu strony, człowiek jest zobowiązany dążyć do doskonałości przez realizację wartości moralnych i przestrzeganie praw i norm moralnych⁶⁴.

Prawo moralne jest dziełem Mądrości Bożej, jak stwierdza Katechizm i określa je językiem biblijnym jako „ojcowskie pouczenie, pedagogię Bożą”⁶⁵. Domaga się go sama wolność ludzka. Doskonale ujmuje tę prawdę Katechizm: „Człowiek – jako jedyna spośród istot żywych – może szczycić się tym, iż jest godny otrzymać od Boga prawo; jako istota obdarzona rozumem, zdolna pojmować i rozoznawać, będzie kierował swoim postępowaniem, korzystając ze swej wolności i rozumu, poddany Temu, który mu wszystko poddał”⁶⁶.

⁵⁷ KKK 2472.

⁵⁸ KKK 2473.

⁵⁹ CONCILIUM VATICANUM II, *Declaratio de Ecclesiae habitudine ad religiones non-christianas „Nostra aetate”* (DRN), 2, AAS 58 (1966), s. 741: „[...] haud raro referunt tamen radium illius Veritatis, quae illuminat omnes homines”, *Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich „Nostra aetate”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, s. 334; por. KKK 2104.

⁶⁰ T. REROŃ, *Zaangażowanie chrześcijan w odnowę życia publicznego*, w: *Ku odnowie człowieka i społeczeństwa*, red. I. Dec, Wrocław 1996, s. 239.

⁶¹ KKK 2105.

⁶² JAN PAWEŁ II, *Będą was prześladować z powodu mego imienia*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 1 (1980) nr 11, s. 15.

⁶³ KKK 2516.

⁶⁴ KKK 1949.

⁶⁵ KKK 1950.

⁶⁶ KKK 1951.

Prawo moralne, jak zresztą i wartości moralne, mają swoją pełnię w Chrystusie. On też jest bowiem kresem prawa, jak tego uczy św. Paweł (Rz 10, 4), do którego odwołuje się Katechizm. Dlatego jest prawem zbawiającym⁶⁷. Wyraża się ono w różnych formach, tzn. jako prawo Boże, naturalne moralne, objawione, kościelne i świeckie.

Prawo Boże zostało powierzone Kościołowi. On jest jego depozytariuszem i wiernym interpretatorem, obdarzony przywilejem nieomylności⁶⁸. Przekazuje je wiernym jako „drogę życia i prawdy”. Ci zaś mają obowiązek „zachowania norm i decyzji wydawanych przez prawowitą władzę Kościoła”⁶⁹. „Ustalenia te, jak uczy Katechizm, domagają się uległości podyktowanej miłością, nawet jeśli mają charakter dyscyplinarny”⁷⁰.

W nauczanie i stosowanie moralności chrześcijańskiej każdy powinien wnieść swój wkład. A zatem biskupi, teologowie, wszyscy chrześcijanie i ludzie dobrej woli, jak zauważa Katechizm⁷¹. Na uwagę zasługuje wyrażenie „i ludzie dobrej woli”. Świadczy to o przekonaniu autorów Katechizmu o obowiązywalności norm moralnych, także tych uszczegóławiających ogólne, a formowanych przez Kościół. Nie bez znaczenia w problematyce tu poruszanej jest stwierdzenie Katechizmu, że obowiązki płynące z prawa moralnego trzeba spełniać w duchu służby braterskiej, jak zresztą domaga się tego św. Paweł (Rz 12, 8 i 11)⁷². Nadto, istotnym i domagającym się pogłębienia, i to wieloaspektowego, jest sformułowanie, że w moralnym sądzie dotyczącym osobistych czynów nikt nie może zamykać się na refleksji indywidualnej. Sumienie powinno „otwierać się na uwzględnienie dobra wszystkich”. Dobro to wyraża się w prawie moralnym naturalnym i objawionym, a co za tym idzie, w prawie kościelnym i w autorytatywnym nauczaniu Magisterium Kościelnego⁷³.

W Katechizmie nie jawi się samo słowo „wartość” czy „wartości”. Nie oznacza to jednak, że nie przejawia on nimi zainteresowania. Są one przecież uszczegółowieniem norm moralnych, zwłaszcza naturalnego i objawionego prawa naturalnego. Wiele jest mowy o cnotach, a przede wszystkim o przykazaniach. Termin cnota jest dla wielu synonimem wartości. Przykazania zaś wskazują na wartości, jakie powinny być realizowane.

„Wartości chrześcijaństwa, pisze Cz. S. Bartnik, można rozumieć jako wartości, które chrześcijaństwo otrzymało, którymi żyje i które samo kultuwyje wewnątrz siebie (ogólnoludzkie, ogólnoreligijne), oraz jako wartości, które wnosi do świata i innych społeczności religijnych jako swoje własne, specyficznie

⁶⁷ KKK 1953; por. J. WRÓBEL, *Dekalog - prawo miłości*, w: *Katechizm Kościoła Katolickiego. Przesłanie moralne Kościoła*, s. 80.

⁶⁸ KKK 2037.

⁶⁹ Tamże.

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ KKK 2038.

⁷² KKK 2039.

⁷³ Tamże.

chrześcijańskie⁷⁴. Katechizm zobowiązuje każdego człowieka, a szczególnie chrześcijanina, do realizacji zarówno jednych, jak i drugich. Chrześcijaństwo bowiem wyrasta z „najwyższych wartości ogólnoludzkich, jest skarbcem wartości wszechludzkich, przedstawia wartość unikalną samą w sobie, wnosi swoje wartości do świata i stanowi zarazem oryginalny sposób realizacji najwyższych wartości w konkretnym życiu”⁷⁵.

Z całego Katechizmu wynika, że chrześcijaństwo, a przede wszystkim katolicyzm, nadaje wartościom ogólnoludzkim nową interpretację. Ujmuje je w relacji do Chrystusa (Pawłowe *in Christo*) i Kościoła, podnosi ich znaczenie, weryfikuje je, dokonuje bardziej szlachetnych wyborów, moralności doczesnej nadaje sankcje zbawcze. Wszystko ukazuje w perspektywie wiecznej⁷⁶. Podobne zadanie nakłada na chrześcijanina Katechizm, gdy pisze, że „prawo naturalne dostarcza prawu objawionemu i łasce podstaw przygotowanych przez Boga i pozostających w harmonii z dziełem Ducha Świętego”⁷⁷. Jego bowiem zasady nie są postrzegane przez wszystkich w sposób jasny i bezpośredni. „W obecnym stanie człowiek grzeszny koniecznie potrzebuje łaski i objawienia, by prawdy religijne i moralne (te ogólnoludzkie) mogły być poznane przez wszystkich”⁷⁸. Nadto Katechizm dodaje, że wartości ogólnoludzkie, nazywane przez niego prawem moralnym, znajdują w Chrystusie swą pełnię i jedność. Przez te wartości człowiek staje się w pełni osobą i osiąga poziom idealnej społeczności. Moralność staje się najwyższym ucieleśnieniem dobra⁷⁹.

Wartości moralne związane z osobą ludzką i wspólnotą eklezjalną są wartościami osobowo- i wspólnotowotwórczymi. Przyczyniają się do przemiany bytu osobowego, ale także świata, powstawania kultury duchowej i środowiska Bożego⁸⁰. Niepodobna zatem, aby Katechizm do ich realizacji nie zobowiązywał. Inspirowany zresztą Objawieniem Bożym i nauczaniem kościelnym, do których obficie się odwołuje, podkreśla usilnie, iż Dekalog, Kazanie na górze i nauczanie apostołskie opisują drogi prowadzące człowieka do Królestwa Niebieskiego, czyli do szczęścia wiecznego⁸¹. Kroczenie po nich stanowi o jego duchowej łączności ze swym Stwórcą i o nadprzyrodzonej godności.

⁷⁴ Cz. S. BARTNIK, *Wartości chrześcijaństwa*, w: *Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie*, red. M. Rusecki, E. Pudełko, Lublin 1995, s. 278.

⁷⁵ Tamże.

⁷⁶ KKK 668, 732, 1043, 2046.

⁷⁷ KKK 1960.

⁷⁸ Tamże.

⁷⁹ Cz. S. BARTNIK, *Wartości chrześcijaństwa*, s. 283.

⁸⁰ M. RUSECKI, *Co to są wartości chrześcijańskie?*, w: *Problemy współczesnego Kościoła*, red. M. Rusecki, Lublin 1996, s. 520.

⁸¹ KKK 1724.

Zakończenie

Zainteresowanie Katechizmem Kościoła Katolickiego świadczy o swoistym głodzie prawdy i pewności, jaki trapi współczesnego człowieka. Poszukuje on prawdy o sobie samym i otaczającym go świecie. Prawdy, która nie jest tylko jakąś ludzką teorią. W swoich poszukiwaniach i tęsknotach zwraca się on do Kościoła, który w swym posoborowym Katechizmie ukazuje prawdę Bożą oraz drogi prowadzące do niej. Katechizm ukazuje szczegółowe zobowiązania religijne człowieka, wynikające z jego społecznej natury. Odnajduje je w Dekalogu, nad którym snuje szczegółowe refleksje. Jan Paweł II nazywa Katechizm Kościoła Katolickiego – cennym, bogatym, pożytecznym i prawdziwym darem dla Kościoła, który przedstawia w świetle Soboru Watykańskiego II objawioną przez Boga prawdę o Chrystusie, aby pomóc ludziom w doskonałym przyłgnięciu do Jego Osoby⁸².

The religious obligations of the society in the light of the Catechism of the Catholic Church

SUMMARY

The interest in the Catechism of the Catholic Church proves the human yearning for truth and certainty, sources of worry for the modern man. He is looking for the truth about himself and the world around him. Truth that is not only some sort of human theory. In his search and longings he turns to the Church, which in its post-conciliar Catechism presents the truth of God and ways leading to Him. The Catechism presents detailed religious obligations, stemming from man's social nature. He finds and reflects upon them in the Ten Commandments.

As Pope John Paul II put it - the Catechism of the Catholic Church is a valuable, rich, useful and real gift to the Church. It demonstrates, in the light of the Second Vatican Council, the truth about Christ revealed by God so that people stick to their faith and Him.

⁸² JAN PAWEŁ II, *Nowy Katechizm darem dla wszystkich*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 14 (1993) nr 2 (150), s. 7.